Naisjärjestöjen Keskusliitto

23.3.2022

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta (VNS 10/2021 vp) ja toteaa kunnioittaen seuraavaa.

Sukupuolten tasa-arvo osana ihmisoikeuksia

Perus- ja ihmisoikeustoiminnan keskeisimpiä muutoksia ja kehittämistarpeita ei voi kuvata ilman sukupuolten tasa-arvon kokonaisvaltaista tarkastelua. Sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen ihmisoikeudet ovat oleellinen osa niin Suomen perustuslain turvaamia oikeuksia kuin Suomen kansainvälisiä ihmisoikeussitoumuksia. Suomi on sitoutunut useaan erityisesti naisten oikeuksia käsittelevään kansainväliseen sopimukseen, kuten YK:n yleissopimukseen naisten syrjinnän poistamisesta (CEDAW) ja Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus), sekä Pekingin julistukseen ja toimintaohjelmaan, joiden tavoite on oikeudellisesti sitovien ihmisoikeussopimusten täysimittainen täytäntöönpano. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on Agenda 2030:ssa sekä oma tavoitteensa että läpileikkaava periaate.

On tärkeää, että naisten oikeudet ja sukupuolten tasa-arvo ovat keskeinen osa ihmisoikeusselontekoa, että sukupuolten tasa-arvo on nostettu selonteossa otsikkotasolle, ja että sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulma huomioidaan myös läpileikkaavasti. Suomen tulee painokkaasti edistää sukupuolten tasa-arvoa ja siihen liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin sitoutumista ja niiden toimeenpanoa niin kansainvälisesti kuin kansallisesti, mukaan lukien YK:n ihmisoikeusneuvostossa. Tämä tulee aina tehdä risteävät erot (kuten vammaisuus, etninen tausta, seksuaalinen suuntautuminen, ikä, toimintakyky) sekä erityisessä syrjintävaarassa olevat väestöryhmät huomioiden.

Sukupuolten tasa-arvoa ja naisten oikeuksia ihmisoikeusperustaisesti ja intersektionaalisesti edistävä ulkopolitiikka (Feminist Foreign Policy, FFP)

Suomen kansainvälisessä ihmisoikeuspolitiikassa naisten ja tyttöjen oikeudet ovat prioriteettina, ja sen tulee näkyä myös tavoitteiden asettelussa. Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta IONK sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto esittävät Suomen ulkoministeriölle sukupuolten tasa-arvoa ja naisten oikeuksia ihmisoikeusperustaisesti ja intersektionaalisesti edistävän ulkopolitiikan (feminist foreign policy, FFP) käyttöön ottamista. Sillä tarkoitetaan tasa-arvotavoitteisiin pyrkimisen systematisointia koko ulkoasiainhallintoa läpileikkaavasti. Tämä edellyttää selkeiden ja mitattavien tasa-arvotavoitteiden määrittelyä, konkreettisten keinojen tunnistamista niihin pääsemiseksi, sekä edistymisen mittaamista ja raportointia.

Suosituksissaan IONK ja Naisjärjestöjen Keskusliitto esittävät, että ulkoministeriö aloittaa ulkosuhteita koskevan tasa-arvostrategian- ja suunnitelman laatimisen, johon sisältyy koko ulkoasiainhallintoa koskevat, läpileikkaavat keinot tavoitteisiin pääsemiseksi sekä seurantajärjestelmä, indikaattorit ja raportointi. Suositukset esittävät, että ministeriö kirjaa sukupuolten tasa-arvon ja naisten oikeudet konkreettisesti lähetystöjen vuosisuunnitelmien tavoitteisiin sekä nimeää yhteyshenkilöt, jotka varmistavat sukupuolten tasa-arvon integroinnin omaan yksikköönsä. Suositukset sisältävät ulkopuolisen selvityksen teettämisen siitä, miten Suomen ulkosuhteissa tällä hetkellä toteutuu sukupuolten tasa-arvo, sekä Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-rinnakkaisraportin pyytämisen kansalaisjärjestöiltä Afganistanin naisten tilanteesta.

Kasvava joukko maita, mukaan lukien Ruotsi, Ranska, Kanada, Meksiko, Espanja, Saksa, on sitoutunut feministiseen ulkopolitiikkaan. Nämä maat verkostoituvat keskenään ja johtavat globaalia keskustelua sukupuolten tasa-arvosta. Suomen on jatkossa tärkeää päästä toimimaan osana tätä ryhmää.

Monenkeskinen yhteistyö, ihmisoikeuksien toimeenpano ja oikeusvaltiokehitys

Sukupuolten tasa-arvo on tunnustettu keskeiseksi edellytykseksi rauhalle, demokratialle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle. Kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän ja oikeusvaltiokehityksen osalta on tärkeää edistää valtioiden sitoutumista keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja tasa-arvoiseen lainsäädäntöön sekä niiden täytäntöönpanoon. Sukupuolten tasa-arvon osalta tällaisia sopimuksia ja -linjauksia ovat erityisesti CEDAW, Istanbulin sopimus, Pekingin julistus ja toimintaohjelma, kestävän kehityksen Agenda2030, YK:n naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselmat sekä EU:n ja Euroopan neuvoston strategiat ja päätökset. Suomen tulee jatkaa periksiantamatonta tukea Istanbulin sopimuksen ratifioimiselle EU:n tasolla sekä edistää kunnianhimoisia muotoiluja YK:n ja EU:n sopimuksiin, päätöslauselmiin ja linjauksiin erityisesti huomioiden sukupuolten tasa-arvon. Tasa-arvotyön täytyy jatkua ja kehittyä täysimääräisenä niin kotimaassa kuin globaalisti. **Kansalaisjärjestöjen työn merkitys on tässä keskeinen.**

Tärkeä rooli on sillä, että Suomi on selonteon mukaan sitoutunut YK:n 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselman toimeenpanoon. Sodat ja konfliktit vaikuttavat erityisesti haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisiin ja lisäävät kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyttä. Päätöslauselman toimeenpano on tärkeää sekä naisten ja tyttöjen, haavoittuvassa asemassa olevien ja vähemmistöjen jakamattomien ihmisoikeuksien turvaamiseksi konfliktien aikana, mutta myös heidän osallistumisensa varmistamiseksi konfliktien ja rauhan rakentamisen aikaisessa päätöksenteossa. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista turvallisuussektorilla ja kriisinhallinnassa on tehostettava. Turvallisuussektorilla toimivien naisten määrää tulee lisätä ja johtoasemassa olevien tasa-arvo-osaamista vahvistaa. Kaikkeen kriisinhallintaan ja rauhanprosesseihin liittyvään koulutukseen tulee sisällyttää sukupuolinäkökulma. Rauhanvälityksen ja kriisinhallinnan vaikutuksia tulee arvioida kokonaisvaltaisesti sukupuolinäkökulmasta. Naisjärjestöjen Keskusliitto on tuonut esiin ihmisoikeuspuolustajanaisten suojelemisen tärkeyttä mm. Afganistanin konfliktiin liittyen.

Ukrainan sota on tehnyt 1325-päätöslauselmasta Euroopassa ajankohtaisemman kuin koskaan. Suomen vahvalle kansainväliselle työlle naisten ja tyttöjen aseman parantamiseksi on erityistä tarvetta Ukrainaan kohdistuvan sotilaallisen hyökkäyksen keskellä. Naiset ja tytöt tulee huomioida humanitaarisen avun kohdistamisessa ja sukupuolinäkökulma tulee valtavirtaistaa kaikkiin kansainvälisiin avustusohjelmiin. Tämä tarkoittaa muun muassa naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien huomioimista. Kansainvälisen yhteisön on tärkeää monitoroida ihmisoikeustilannetta Ukrainassa naisten ja tyttöjen näkökulmasta sekä tukea kansalaisyhteiskuntaa kaikin keinoin. Ukrainan tilanteeseen vastaamiseen tarvitaan alueellinen 1325-toimintaohjelma ja naiset tulee ottaa mukaan rauhanneuvotteluiden prosesseihin.

Koronaviruspandemian sukupuolittuneet vaikutukset ovat heikentäneet voimakkaasti naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien toteutumista sekä Suomessa että maailmalla. Vaikutus on nähtävissä monella osa-alueella, mm. naisiin kohdistuvan väkivallan, terveyden, koulutuksen, taloudellisten oikeuksien ja toimeentulon saralla. Suomessa koronatoimien sukupuolivaikutuksia ei arvioitu ennakkoon, vaan vaikutuksia selvitetään nyt jälkikäteen. Kehitys syventää entisestään jo olemassa olevia eriarvoistavia rakenteita. Muun muassa UN Women on ollut huolissaan siitä, miten tämä takapakki kurotaan umpeen. Suomen on tärkeää vaikuttaa siihen, että pandemian sukupuolittuneista ihmisoikeusvaikutuksista on saatavilla tutkittua tietoa ja että toimenpiteet pandemiasta toipumiseksi vauhdittavat merkittävästi tasa-arvon saavuttamista.

Naisten oikeuksien ja seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien toteutuminen EU:ssa

Selonteko nostaa esiin sen, että naisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistämistä vastustava anti-gender-liikehdintä on yhä järjestäytyneempää, aloitteellisempaa ja runsaammin rahoitettua. Kyse ei selonteon mukaan ole vain vastareaktiosta vaan pyrkimyksestä muuttaa tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden perustana olevaa sopimusjärjestelmää. Ilmiö on selonteon mukaan nähtävissä myös EU:n alueella. Naisjärjestöjen Keskusliitto toteaa, että ilmiö ei ole tuntematon myöskään Suomessa.

Anti-gender-liike vastustaa ihmisoikeusperustaista politiikkaa, naisten oikeuksia, tasa-arvoa ja vähemmistöjen oikeuksia. Se ei näe sukupuolten tasa-arvoa ihmisoikeuskysymyksenä huolimatta ihmisoikeussopimuksista, ja käyttää ihmisoikeuskieltä ja -mielikuvia tavalla, joka ei vastaa kansainvälisen oikeuden määritelmiä termien sisällöstä. Usein tavoitteena on muiden ihmisoikeuksien kaventaminen. Esimerkiksi retoriikkaa uskonnon- ja omantunnon vapaudesta ja oikeudesta elämään käytetään oikeuttamaan naisten vartalon kontrollia aborttikeskustelussa, ihmisoikeuksien epäämistä lhbtiq-ihmisiltä, tai uskonnon käyttämistä naisen aseman kaventamiseen. Itäisessä Keski-Euroopassa sukupuolten tasa-arvon vastainen liike on viime vuosina sulautunut yhteen kansallismielisen populismin kanssa, mistä tuoreimpina esimerkkeinä voidaan nähdä Puolan ja Unkarin toiminta EU:ssa. Anti-gender-liike muodostaakin uhan myös demokratialle.

Anti-gender-liike muodostuu laajasta joukosta toimijoita, joita yhdistää keksityn ns. "gender-ideologian"[1] vastustaminen. Liike on hyvin järjestäytynyt ja rahoitettu. Liikkeen rahoitusta Euroopassa tarkastelleen raportin[2] mukaan liike on saanut rahoitusta 707,2 miljoonaa dollaria (noin 630 miljoonaa euroa) vuosina 2009–2018 kansalaisjärjestöiltä, säätiöiltä, uskonnollisilta järjestöiltä ja poliittisilta puolueilta pääasiassa Yhdysvalloista, Venäjältä ja Euroopasta. Liikkeen käyttämä raha Euroopassa on yli nelinkertaistunut USD 22,2 miljoonasta vuonna 2009 USD 96 miljoonaan vuonna 2018. Raportti löysi linkkejä abortinvastaiseen liikehdintään Ranskassa, Italiassa, Puolassa, Slovakiassa, Espanjassa ja EU-tasolla, sekä linkkejä tasa-arvoisen avioliiton vastaiseen liikehdintään Itävallassa, Kroatiassa, Ranskassa, Saksassa, Suomessa, Italiassa, Slovakiassa ja Romaniassa.

Anti-gender-liike on kyseenalaistanut mm. oikeuden aborttiin. Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet, mukaan lukien oikeus aborttiin, ovat kansainvälisten sopimusten tunnustamia ihmisoikeuksia. YK:n CEDAW-sopimus edellyttää sopimusvaltioita varmistamaan "yhtäläiset oikeudet vapaasti ja vastuuntuntoisesti päättää lastensa lukumäärästä ja syntymisajoista sekä mahdollisuus tämän oikeuden harjoittamisen edellyttämään tietoon, opetukseen ja välineisiin".[3] YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen valvontaelin on yleiskommentissaan no. 22 selventänyt yleissopimuksen artiklan 12 (oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä) edellyttävän sopimusvaltioita varmistamaan kaikille pääsyn turvalliseen ja tehokkaaseen ehkäisyyn ja seksuaalikasvatukseen, liberalisoimaan rajoittavat aborttilait, takaamaan naisille ja tytöille pääsyn turvalliseen aborttiin ja kunnioittamaan naisten oikeutta tehdä itsenäisiä päätöksiä seksuaali- ja lisääntymisterveydestään.[4] Molemmat sopimukset sitovat oikeudellisesti Suomea.

Euroopan parlamentti kehotti kesäkuisessa päätöslauselmassaan[5] jäsenvaltioita poistamaan laillisen abortin esteet ja muistutti, että niillä on velvollisuus varmistaa, että naisilla on pääsy laillisiin oikeuksiinsa. Päätöslauselmassa viitataan mm. Puolan tosiasialliseen aborttikieltoon ja seksuaalikasvatuksen kriminalisointiin ja todetaan, että vaikka abortti on monessa EU-maassa laillisesti saatavilla, sille on usein asetettu esteitä, mukaan lukien rajoitukset abortin saamisen perusteille ja aikaikkunalle, abortin suorittamiseen valmiin ja koulutetun terveydenhuollon henkilökunnan vähäisyys, lääketieteellisen hoidon kieltäminen henkilökohtaisen vakaumuksen nojalla, vinoutunut ja pakollinen neuvonta. Monet näistä toteutuvat myös Suomessa. Päätöslauselma kiinnittää huomiota siihen, että useat jäsenmaat pyrkivät tällä hetkellä rajoittamaan pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin, mikä johtaa syrjintään sukupuolen perusteilla ja negatiivisiin seuraamuksiin naisten terveydelle. Tämä rikkoo oikeuksien heikennyskiellon periaatetta.

Liikehdintä on näkynyt myös naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta Istanbulin sopimuksesta irtautumisena. Turkki irtautui sopimuksesta 2021 ja Puolassa on otettu askeleita samaan suuntaan. EU-maista Bulgaria, Tsekki, Unkari, Latvia, Liettua ja Slovakia eivät ole ratifioineet sopimusta. **Anti-gender-liike pyrkii heikentämään myös**

[1] https://yle.fi/uutiset/3-12130484
[2] Tip of the Iceberg 2019, https://www.epfweb.org/node/837
[3] Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1986/19860068/19860068_2
[4] Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea, yleiskommentti no. 22 (2016) oikeudesta seksuaali- ja lisääntymisterveyteen https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1a0Szab0oXTdImnsJZZVQfQejF41Tob4CvIjeTiAP6sGFQktiae1vlbbOAekmaOwLISMhUFGYyvUrwWsGFKv6ndFcXlN3WTeF0a5kKnbcbT
[5] Euroopan parlamentin päätöslauselma 24.6.2021 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0314_EN.pdf

sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia on poljettu systemaattisesti muun muassa Puolassa ja Unkarissa. Suomessa ilmiö näyttäytyy mm. väärän tiedon levittämisenä.[6]

Naisten ja vähemmistöjen ihmisoikeuksia ja seksuaali- ja lisääntymisoikeuksia kyseenalaistavaan kehitykseen on pystyttävä vastaamaan niin globaalisti, Euroopassa kuin Suomessa. On tärkeää, että Suomi on sitoutunut selonteossa toimimaan siten, että sukupuolten tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien toteutumiselle saadaan mahdollisimman vahva kansainvälinen tuki. Näitä oikeuksia on edistettävä periksiantamattomasti ja kunnianhimoisesti niin Suomessa kuin EU:ssa ja kansainvälisesti. Tietoisuuden lisääminen ihmisoikeuksista ja niiden sisällöstä mahdollistaa anti-gender-liikkeen retoriikkaan vastaamisen faktatietoon ja kansainvälisen oikeuden periaatteisiin pohjautuen. Suomen on tärkeää kiinnittää huomiota myös Euroopassa toimivien ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kyseenalaistavien liikkeiden rahoitukseen, josta suurin osa tulee Euroopan sisältä[7].

Ihmisoikeus- ja sukupuolisensitiivinen turvapaikkapolitiikka

Ihmisoikeudet ja tasa-arvo ovat keskeisiä turvapaikka- ja pakolaispolitiikan ulottuvuuksia. Selonteko toteaa, että Suomi on sitoutunut antamaan suojelua, jos vainon tai vakavien ihmisoikeusloukkauksien kohteena oleva henkilö sitä Suomesta hakee, sekä ottamaan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia turvapaikanhakijoita. **Selonteko ei kuitenkaan käsittele millään tavalla pakolaisuuteen liittyviä sukupuolittuneita ulottuvuuksia. Suomen politiikka on tältä osin sukupuolisokeaa.**

Konflikteja ja vainoa pakenevilla naisilla ja tytöillä on ilmeinen riski kohdata sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista väkivaltaa niin lähtömaassaan kuin kauttakulku- ja määränpäämaissaan. Näin toteaa Euroopan parlamentin mietintö vuodelta 2016[8]. Erityisen suuressa riskissä ovat yksinään liikkuvat, vammaiset, ikääntyneet, perheenpäinä toimivat naiset ja raskaana olevat naiset. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi vuonna 2017 päätöslauselman[9], jossa jäsenmaita muistutetaan pakolaisten haavoittuvasta asemasta ja kehotetaan suojelemaan heitä naisiin kohdistuvalta väkivallalta. Kokouksessa todettiin, että myös nykyiset pakolaisleirit, säilöt ja vastaanottokeskukset altistavat usein naiset ja lapset uusille hyväksikäyttökokemuksille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman Suomeen vuonna 2018 tulleiden turvapaikanhakijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen[10] mukaan erityisesti joistakin Afrikan maista tulleista naisista lähes 60 prosenttia oli kokenut seksuaalista väkivaltaa ennen Suomeen tuloa ja turvapaikanhakumatkan aikana 29 prosenttia.

Suomen tulee pitää huoli niin kansallisessa kuin EU-politiikassaan siitä, että valtioiden positiivinen velvoite suojata pakolais- ja turvapaikanhakijanaisia eri väkivallan muodoilta toteutuu. Human Rights Watchin mukaan Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontex on epäonnistunut suojaamaan ihmisiä vakavilta ihmisoikeusrikkomuksilta EU:n ulkorajoilla.[11] Suomen on toimittava sen puolesta, että Frontexin toiminnan ihmisoikeusperustaisuus ja sukupuolisensitiivisyys varmistetaan. Suomessa perhesiteen perusteella oleskeluluvan saaneella voi olla korkea kynnys irtautua väkivaltaisesta parisuhteesta oleskeluoikeuden menettämisen pelossa, vaikka ulkomaalaislaki mahdollistaa väkivallan uhrille itsenäisen oleskeluluvan avioliiton tai suhteen purkautuessa. GREVIO on raportissaan kritisoinut Suomea uhrin itsenäisen oleskeluluvan myöntämisen tiukoilta vaikuttavista ehdoista ja suosittelee kiireellisenä toimenpiteenä helpottaa maahan muuttaneiden naisten itsenäisen oleskeluluvan saamista.

Kestävä kehitys ja ihmisoikeudet

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden hupeneminen ja luonnonkatastrofit vaikuttavat globaalisti eniten jo valmiiksi haavoittuviin asemiin joutuneisiin ryhmiin ja henkilöihin ja heidän ihmisoikeuksiensa

[6] https://yle.fi/uutiset/3-12130484
[7] Tip of the Iceberg 2019, https://www.epfweb.org/node/837
[8] European Parliament resolution of 8 March 2016 on the situation of women refugees and asylum seekers in the EU https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0073_EN.html
[9] Protecting refugee women and girls from gender-based violence https://pace.coe.int/en/files/23700
[10] Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi: Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista https://www.julkari.fi/handle/10024/138298
[11] HRW: Frontex Failing to Protect People at EU Borders, https://www.hrw.org/news/2021/06/23/frontex-failing-protect-people-eu-borders

toteutumiseen. YK arvioi, että maailmanlaajuisesti 70 prosenttia köyhyydessä elävistä ja ilmastonmuutoksen seurauksille altteimmista ihmisistä on naisia. CEDAW-komitean mukaan kriisit pahentavat sukupuolten välillä vallitsevaa eriarvoisuutta ja naisten kohtaamaa moniperusteista syrjintää, mikä rajoittaa naisten ja tyttöjen pääsyä resursseihin, kuten työhön, koulutukseen, sosiaaliturvaan, teknologiaan ja rahoitukseen. Myös sukupuolistuneen väkivallan todennäköisyys on suurempi ja äitiyskuolemat lisääntyvät. Naiset ja lapset kuolevat luonnonkatastrofeissa 14 kertaa todennäköisemmin kuin miehet. Sukupuolen ohella esimerkiksi ikä, sosioekonominen asema, koulutus, terveys ja toimintakyky vaikuttavat siihen, millaiset mahdollisuudet yksilöillä ja ryhmillä on vaikuttaa ilmastonmuutoksen kaltaisen ilmiön torjuntaan tai millaisia vaikutuksia sillä on heihin.

Tämän vuoksi on tärkeää, että selonteon mukaan kestävän kehityksen tulee vahvistaa yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Suomen tulee edistää sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikkeen kestävän kehityksen työhön. Näkökulman tulee olla moniperusteisen syrjinnän ja vähemmistöt, esimerkiksi vammaiset naiset, huomioiva. Agenda 2030:n kantavana ajatuksena on, ettei ketään jätetä kehityksessä jälkeen. On välttämätöntä, että selonteon mukaisesti Suomi toimii siten, että kaikki ihmiset taustastaan ja ominaisuuksistaan riippumatta voitaisiin pitää mukana kehityksessä ja että kehitys ja osallistuminen tapahtuvat ilman syrjintää.

Sukupuolinäkökulma tulee valtavirtaistaa myös Agenda 2030:n kansalliseen toimeenpanoon. Tämä kansallinen velvoite näkyy selonteossa kansainvälistä ulottuvuutta heikommin. Sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulmien huomioiminen Suomen energia- ja ilmastopolitiikassa on epäyhtenäistä. Ilmasto- ja energiapolitiikan sukupuolivaikutukset tulee arvioida kattavasti ja vaikutusarvioinnin tulokset huomioida ilmastonmuutoksen, sen torjunnan ja siihen sopeutumisen toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Suomen ilmasto- ja energiastrategian sukupuolivaikutukset on vastikään arvioitu, ja on tärkeää, että sen tulokset huomioidaan päätöksenteossa. Päätöksenteon pohjaksi on jatkossakin tuotettava sukupuolirelevanttia tutkimustietoa ilmastonmuutoksesta sekä ilmasto- ja energiapolitiikasta Suomessa.

Suomen tulee edistää Agenda 2030:n ja muiden kestävän kehityksen linjausten ja sopimusten kunnianhimoista toteuttamista Suomessa ja kansainvälisesti. Ympäristön tilan heikkenemisellä on suora yhteys ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumiseen, minkä selontekokin tunnustaa. Se merkitsee sitä, että valtioiden velvoite turvata ihmisoikeudet ja tasa-arvo edellyttää samalla myös globaalien ympäristösitoumusten toteuttamista käytännössä. Suomella on velvollisuus varmistaa, etteivät suomalaiset toimijat heikennä ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumista maailmalla. Suomen tulee suhtautua avoimesti kansainvälisen oikeuden kehitykseen tältä osin.

Ihmisoikeudet ja tasa-arvo tunnustetaan myös olennaiseksi osaksi kehitysyhteistyötä. On tärkeää, että Suomi on sitoutunut naisten ja tyttöjen oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen kehitysyhteistyössä. Tämän on säilyttävä Suomen kehitysyhteistyön painopisteenä. Kehitysyhteistyömäärärahat tulee nostaa YK:n edellyttämälle tasolle ja varmistaa, että tasa-arvo on joko merkittävä osa- tai pääasiallinen tavoite 85 prosentissa kaikista uusista kehitysohjelmista. Kansainvälisten kehitysjärjestöjen, erityisesti UN Womenin, tukeminen on tärkeää. Suomen tulee turvata kehitysyhteistyötä tekevien kansalaisjärjestöjen rahoitus. Myös naisjärjestöjen rahoituksen pitkäjänteinen vakiinnuttaminen on tärkeää. Tällä hetkellä kolmen tasa-arvon kattojärjestön (Naisjärjestöjen Keskusliitto, Naisjärjestöt Yhteistyössä – NYTKIS ja Monika-Naiset liitto) rahoituksesta vain 56 % sisältyy valtiontalouden kehykseen.

Digitalisaatio, tieto ja ihmisoikeudet

Uudet teknologiat mahdollistavat sekä palvelujen kehittämisen että väärinkäytön. Kaikenlainen naisiin kohdistuva väkivalta on yksi merkittävimmistä naisiin kohdistuvista ihmisoikeusloukkauksista, ja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta teknologisen kehityksen haasteena ovat erityisesti sen tarjoamat uudet muodot naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, kuten vainoamiseen ja vihapuheeseen. CEDAW-komitea on ilmaissut Suomelle huolensa naisiin ja tyttöihin ja erityisesti etnisiin vähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuvan vihapuheen lisääntymisestä internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Sukupuoli ja sukupuolittuminen selittää verkkovihasta suuren osan. Vihapuhe on erityisen vaarallista aikana, jolloin lehdistönvapaus ja kansalaisyhteiskunnan tila kapenevat globaalisti, myös Euroopassa.

Vihapuheen sukupuolittuneesta luonteesta huolimatta sukupuolta ei tällä hetkellä tilastoida Suomessa viharikoksen motiivina. Tämän johdosta sukupuoli jää osin näkymättömäksi vihapuheen motiivina myös nyt käsillä olevassa selonteossa. Eduskunnassa parhaillaan käsittelyssä oleva hallituksen esitys (HE 7/2021 vp) kuitenkin esittää, että rangaistuksen mittaamisen koventamisperusteisiin lisättäisiin maininta rikoksen tekemisestä uhrin sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta. Naisjärjestöjen Keskusliitto on tukenut esitystä ja korostanut, että sukupuolistuneet viharikokset, mukaan lukien vihapuhe, tulee nähdä osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tehokas puuttuminen vihapuheeseen ja viharikoksiin edellyttää EU:n laajuista yhteistyötä vihapuheen määritelmästä sekä yhteistyötä verkkoalustojen kanssa. Ongelmat eivät kuitenkaan rajoitu verkkoon, vaan tarvitaan entistä laajempaa keskustelua siitä, miten digitalisaatio kokonaisuudessaan vaikuttaa tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien toteutumiseen ja turvallisuuteen.

Teknologiasta ei voi puhua huomioimatta sitä, ketkä sitä kehittävät – ja ketkä eivät. Ammatti- ja opintoalojen sukupuolittainen eriytyminen rajoittaa ihmisiä turhaan ja voi estää parhaiden kykyjen hyödyntämisen. Teknologisilla aloilla tämä näkyy erityisen korostuneesti miesten yliedustuksena. Selonteko nostaa esiin Suomen roolin YK:n tasa-arvojärjestön Generation Equality -kampanjassa, jossa Suomi puolustaa maailmanlaajuisesti kaikkien naisten ja tyttöjen osallisuutta digitaalisessa kehityksessä sekä oikeutta turvalliseen verkkoympäristöön. Samalla on tärkeää huomioida selontekoa vahvemmin teknologian ja tekoälyn ja niiden kehittäjien sukupuolittuneisuus myös Suomessa ja Euroopassa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Saara-Sofia Sirén
puheenjohtaja

Terhi Heinilä
pääsihteeri

Lisätietoja:
Merja Kähkönen, vaikuttamisen suunnittelija, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 050 546 6688,
merja.kahkonen@naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry on vuonna 1911 perustettu sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö, johon kuuluu 72 jäsenjärjestöä ja yhteensä noin 400 000 jäsentä. Naisjärjestöjen Keskusliiton tavoitteena on naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten oikeuksien edistäminen.